

Департаменти (управління) освіти і
науки обласних та Київської міської
державних адміністрацій

Інститути післядипломної
педагогічної освіти (Академії
неперервної освіти)

Щодо організації діяльності закладів освіти,
що забезпечують здобуття дошкільної
освіти у 2019/2020 навчальному році

Надсилаємо інструктивно-методичні рекомендації «Щодо організації
діяльності закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти у
2019/2020 навчальному році».

Просимо довести зазначену інформацію до відома працівників районних
(міських) управлінь (відділів) освіти, керівників та педагогічних працівників
закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти дітьми
відповідного віку.

Додаток: на 8 арк.

Заступник Міністра

Вадим Карандій

**Інструктивно-методичні рекомендації
«Щодо організації діяльності
закладів освіти, що забезпечують
здобуття дошкільної освіти
у 2019/2020 навчальному році»**

Закон України «Про освіту» надав кожному закладу освіти автономію: академічну, організаційну, фінансову і кадрову, а керівнику — в управлінні закладом, прийнятті рішень щодо організації його роботи.

Педагогічні колективи закладів освіти мають набувати досвід діяльності в умовах автономії, особливо академічної, наданої їм законодавством. А органи управління освіти, методичні служби різних рівнів мають надавати їм дієву допомогу, зокрема з питань

- *вибору:*
 - освітньої програми,
 - пріоритетних напрямів та завдань в організації освітнього процесу,
 - моделі планування та організації освітнього процесу на основі інтегрованого підходу,
 - видів, форм та методів підвищення професійної компетентності працівників;
- *прийняття управлінських рішень* щодо стратегічних перспектив розвитку закладу освіти;
- *відповідальності за хід і результати освітнього процесу;*
- *забезпечення партнерських стосунків* у взаєминах із дітьми та їхніми батьками.

Освітня програма

Зміст освітнього процесу реалізується відповідно до вимог освітніх програм розвитку, виховання і навчання дітей. Чинними для використання у закладах дошкільної освіти різних типів і форм власності є програми (комплексні і парціальні), рекомендовані (схвалені) Міністерством освіти і науки України. Інформація про програми та іншу навчально-методичну літературу подається у «Переліку навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у закладах дошкільної освіти».

Програмно-методичний супровід змісту дошкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами здійснюється за окремими програмами, рекомендованими МОН України, або схваленими відповідними предметними комісіями НМР з питань освіти МОН України.

Педагогічним колективам надається право обирати для використання в роботі чинні освітні програми, перелік та особливості реалізації яких

обговорюється та схвалюється педагогічною радою закладу дошкільної освіти. У закладі освіти можна використовувати кілька комплексних та парціальних програм, у відповідності до яких педагоги плануватимуть освітню діяльність.

Програми та інформаційно-методичні матеріали розміщені та постійно оновлюються на офіційному сайті МОН України та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Водночас заклад дошкільної освіти може розробити власну освітню програму. Вимоги щодо механізмів розроблення, змістовного наповнення, схвалення та затвердження визначені чинним законодавством.

Організація освітнього процесу

Освітній процес в умовах закладу дошкільної освіти — це цілісний процес взаємодії дорослих і дітей, який розвивається в часі та в рамках певної системи, носить особистісно-орієнтований характер. Він спрямований на досягнення соціально-значущих результатів — набуттю життєвої компетентності, розвитку базових якостей особистості в різних видах діяльності.

Освітній процес має носити характер не прямого, а опосередкованого навчання, і здійснюватися під час спільної діяльності дитини і дорослого, адекватної можливостям дітей раннього та дошкільного віку. Педагог має володіти знаннями про вікові та психологічні особливості дітей, їх індивідуальні можливості та потреби; гнучко та варіативно застосовувати форми та види організації освітнього процесу.

Важливою особливістю організації освітнього процесу є використання ігрових і проблемно-навчальних ситуацій, інформаційно-комунікаційних та комунікативних технологій, проектної діяльності; продумування найбільш вдалих форм і методів організації освітнього процесу, під час яких діти могли б, з одного боку, працювати індивідуально, з іншого — працювати разом, проявляти ініціативу, радитися один з одним, допомагати. Необхідно так проектувати діяльність дітей, щоб діти не лише б набували та розширювали свої знання, а й ставали більш уважними один до одного, до дітей іншого віку, до дорослих, вміли б висловлювати свої думки, слухати і поважати думки інших тощо.

Отже, під час спеціально організованої навчально-пізнавальної діяльності педагог має сприяти тому, щоб дитина отримувала доступний віку обсяг інформації та практично засвоювала важливі уміння та навички в рамках цієї інформації, щоб опанувала систему моральних цінностей, отримувала життєвий соціальний досвід спілкування та доречної поведінки.

Основним акцентом такої діяльності є партнерська взаємодія дорослого з дітьми через: включеність вихователя у запропоновану діяльність нарівні з дітьми; добровільне приєднання дошкільнят до діяльності (без психічного і дисциплінарного примусу); залучення батьків (законних представників) дітей до освітнього процесу; вільне спілкування і переміщення дітей під час діяльності (передбачення педагогом організації відповідного розміщення навчально-дидактичних матеріалів у просторі групового приміщення чи

іншої території закладу); залучення батьків до освітнього процесу; гнучкість у завершенні певної роботи дітьми (кожен працює в своєму темпі).

Щодо діяльності інклюзивних груп

Національною радою реформ визнано інклюзивне навчання одним із пріоритетів розвитку держави, що є одним із основних чинників реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні.

У 2018 році Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 6 вересня 2018 року (№ 2541-VIII) внесено зміни до закону України «Про дошкільну освіту», зокрема щодо організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти.

Організаційні засади діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти та форму індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами визначено у Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 № 530.

Необхідними умовами якісного інклюзивного навчання є: визначення особливих освітніх потреб дитини; підвищенням кваліфікації педагогічних працівників; створення інклюзивного освітнього простору; надання освітніх, психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг; забезпечення дітей спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку (наказ МОН від 17.04.2019 № 423, зареєстрований в Мінюсті 17.04.2019 за № 403/33374); здійснення психолого-педагогічного супроводу дитини протягом усього періоду навчання із обов'язковим залученням батьків до освітнього процесу.

Визначення особливих освітніх потреб дитини та умов для організації інклюзивного навчання здійснюється практичними психологами та вчителями-дефектологами інклюзивно-ресурсних центрів за наслідками проведеної комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини.

Докладніше щодо організації інклюзивної освіти дітей у закладах освіти на розкрито в інструктивно-методичних рекомендаціях (лист МОН від 26.06.2019 № 1/9-409).

Предметно-просторове розвивальне середовище

Цікаво, пізнавально і компетентно – це те що привертає увагу дітей. Саме тому середовище, в якому розвивається дитина, має бути сучасним і сприяти забезпеченню ефективного формування у дітей необхідних компетенцій, навичок самостійної та спільної діяльності, активної взаємодії у соціумі, задля реалізації власних можливостей.

Предметно-просторове середовище має бути: змістовно-насиченим, готовим до трансформації; багатофункціональним; варіативним; доступним; безпечним.

При цьому потрібно раціонально комплектувати та гнучко розподіляти простір на осередки (локації), пам'ятаючи, що різні види роботи вимагають постійної зміни локацій: дітям потрібно працювати в парах, у групах по 3-4-6 осіб. Тому модульні меблі мають бути достатньо легкими для пересування.

Відкриті полиці з доступними матеріалами, дошки або фліпчарти — це важливі атрибути середовища.

Щодо безпечності середовища, то воно полягає не лише у відповідності всіх його елементів вимогам із забезпечення надійності і безпеки їх використання, а й уникнення перенасиченості предметами, кольорами, тощо.

Сьогодні особливу увагу приділяють створенню універсального дизайну у закладі освіти як стратегії, спрямованої на те, щоб проектування і компоненти будь-якого середовища, виробів, комунікації, інформаційних технологій чи послуг були однаково доступні чи зрозумілі всім та відповідали вимогам спільного користування.

При облаштуванні приміщень закладу дошкільної освіти особливу увагу слід приділяти якості матеріалів, з яких виготовлене обладнання, та правилам добору іграшок, їх відповідності санітарно-гігієнічним нормам. Оснащення освітнього процесу рекомендується здійснювати відповідно до Примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти, затвердженого наказом МОН України від 19.12.2017 № 1633. При створенні безпечних умов радимо керуватись листом МОН України від 14.02.2019 № 1/11-1491 «Щодо організації роботи та дотримання вимог з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти».

Доцільно впроваджувати в роботу закладів дошкільної освіти технології формування в дошкільників соціально доцільної поведінки, у межах міжнародного суспільного руху — освіта для сталого розвитку.

Елементи стратегії Нової української школи такі як: особистісно-орієнтований модель навчання, розвиток критичного мислення у дітей, інтеграція освітніх напрямків та педагогіка партнерства повністю відповідають концепції сталого розвитку, яка ґрунтується на принципах педагогіки емпauerменту (надання людині мотивації й натхнення до дії), що передбачає нову, порівняно з традиційною, модель організації освітньої діяльності. Вона призначена не інформувати про предмет навчання, адже це не гарантує переходу від слів до дії, а формувати й автоматизувати навички чинити саме так, а не інакше. Інформація при цьому лише надихає того, хто вчиться, засвоює дію, яку він опановує.

Сучасне розуміння поняття сталого розвитку це — економічна стабільність, екологічна цілісність та соціальне благополуччя.

Для забезпечення сталого розвитку загальними завданнями дошкільної освіти є створення умов для: формування у дітей початкових уявлень про дії та поведінку, що орієнтовані на сталий розвиток, необхідних для свідомого вибору способу власного життя; усвідомлення старшими дошкільниками необхідності збереження ресурсів Землі та особистої причетності до майбутнього суспільства і природи; розвиток у дітей звичок і моделей поведінки, що відповідають сталому розвитку бажання діяти у цьому напрямі.

Показники успішного розвитку дітей у цій сфері освіти є самостійне, свідоме і відповідальне виконання дитиною певних дій, розвиток звичок щодо гармонізації суспільних відносин, економічно та екологічно доцільної

поведінки, культури ресурсозбереження, здатності здійснювати дослідження і самооцінку та самоконтроль своєї поведінки. Завдання педагогічного колективу — сприяти формуванню у дошкільників мотивації до дій і моделей поведінки, орієнтованих на сталий стиль життя.

Планування

Планування освітньої роботи — обов'язковий елемент щоденної роботи педагога, адже забезпечує системність, послідовність та комплексність в організації діяльності з дітьми.

Чинне законодавство визначає План роботи обов'язковим документом, за формування та зберігання якого відповідає педагог закладу дошкільної освіти, втім не обмежує і не нав'язує йому шаблонних розробок перспективних та календарних планів. Педагог має свободу вибору найбільш ефективної та зручної для нього моделі та форми планування, як інструменту організації освітньої діяльності.

Враховуючи те, що освітній процес, як динамічна педагогічна система, має сприяти формуванню в дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду, та потребує інтегрованого підходу в організації діяльності з дітьми, то найефективнішими моделями планування є блочно-тематичне та методичний конструктор, які забезпечують міжпредметні та внутрішньо предметні зв'язки.

Блочно-тематичний перспективний план, як і методичний конструктор, дозволяють формувати картотеку методичних засобів: опис різних форм і методів роботи з дітьми, що в свою чергу, забезпечує економію часу у розробці педагогом календарного плану.

В одному закладі може бути кілька видів та форм плану. Вихователі кожної групи мають змогу обрати найприйнятнішу для себе. Для педагогів зі стажем та педагогів-початківців педагогічна рада визначає різні форми планування.

Курси підвищення кваліфікації

На сьогодні стан забезпечення педагогічними кадрами в системі дошкільної освіти України характеризується нестачею вихователів із фаховою освітою. Для забезпечення безперервного освітнього процесу в закладі дошкільної освіти часто використовують спеціалістів суміжних професій (практичних психологів, дефектологів, соціальних педагогів, музичних керівників, вихователів-методистів і навіть директорів) для заміни тимчасово відсутніх вихователів.

Щоб освітній процес був якісним, а робота спеціалістів-суміжників фаховою і відповідно оплачуваною – цим педагогам необхідно проходити додатково курси підвищення кваліфікації за спеціалізацією «вихователь закладу дошкільної освіти».

Цікавий досвід з даного питання напрацьовано у Запорізькому інституті післядипломної педагогічної освіти, в якому розроблено освітні програми інтегрованих курсів підвищення кваліфікації для різних категорій спеціалістів дошкільної освіти з окремим додатковим фаховим модулем за

спеціалізацією «вихователь закладу дошкільної освіти». Навчання відбувається виключно за фаховим модулем відповідно до освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти.

Плануючи підвищення кваліфікації на початку року, педагоги різних категорій реєструються для проходження курсів підвищення кваліфікації за основним фахом (на 2 тижні) та другою спеціалізацією (на 1 тиждень за фахом «вихователь ЗДО»). Наприклад, практичний психолог проходить підвищення кваліфікації за основним фахом 2 тижні у січні, а пізніше ще тиждень – за фахом «вихователь ЗДО» з метою отримання необхідних знань та права атестуватися як вихователь ЗДО. Впровадження цього підходу в 2018-2019 році засвідчує про великий попит серед практиків та позитивні результати.

Підвищення професійної майстерності педагогів

Без професіоналів і чіткої стратегії кадрової політики забезпечити якість освіти не можливо. Тому, крім фінансової, академічної, організаційної автономії, на часі — робота з кадрами.

Важливим завданням є формування корпоративної культури. Адже її сформованість є важливою для досягнення успіху; сприйняття роботи не лише як засобу одержання доходу і професійного зростання, а й способу задоволення працівником своїх потреб у самоповазі, його самодостатність; формування поваги до працівників, визнання цінності кожного працівника; формування таких якостей, як енергійність, схильність до розумного ризику, ініціативність, професіоналізм; визнання здобувачів освіти та їхніх потреб як центру уваги всієї діяльності закладу освіти.

В основі корпоративної культури мають бути ідеї, погляди, основні цінності, що поділяють всі члени колективу. З цінностей випливають стилі поведінки, спілкування, діяльності.

Реалізація творчого потенціалу педагога — необхідна умова оновлення освітнього процесу. Тож варто знайти шляхи розкриття творчого потенціалу, проявів креативності у педагогів та системного моніторингу рівня їхніх професійних компетенцій.

Цікавий досвід роботи з цього питання напрацьовано у багатьох регіонах. Радимо ознайомитися з досвідом організації методичної роботи методичних кабінетів та колективів закладів міст Миколаєва та Херсона.

В основі змін методичної служби — векторність і адресна спрямованість науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів. Такий супровід змодельовано залежно від індивідуальних запитів, потреб, мотивації педагогів, їх професійних можливостей, наявного досвіду — соціального, професійного й особистісного.

Векторність і адресна спрямованість дає змогу спроектувати структуру методичного навчання педагогів, що забезпечує комфортні умови навчання, за яких кожен педагог відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Результативними та дієвими формами роботи у м. Херсоні стали Ресурсний центр, Методичний дайджест, авторська Школа інноваційних технологій та проект «Країна online. Херсонське дошкілля».

Мета Ресурсного центру — сприяти залученню педагогів до оновлення стратегії діяльності закладів дошкільної освіти.

Завдання: дослідити світовий перспективний педагогічний досвід; створити банк інноваційних методів розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку; упровадити нові освітні технології та системи; допомогти оволодіти знаннями про сучасні освітні методики та навичками їх використання.

Мета Методичного дайджесту — удосконалити роботу щодо реалізації актуальних завдань освіти міста; гармонійно розвивати загальні, професійні й педагогічні здібності працівників; максимально розкривати творчий потенціал кожного педагога. Завдання такі: забезпечити науково-методичний та психологічний супровід реалізації актуальних завдань освіти; організувати науково-педагогічну роботу педагогів; розвивати аналітичні здібності педагогів; стимулювати та розвивати творчу ініціативу; сприяти розвитку професійної компетенції педагогічних працівників.

Школа інноваційних технологій має на меті: систематизувати інноваційну діяльність в закладах дошкільної освіти; поширювати апробовані на практиці ефективні інновації та методичні надбання колективів; максимально використовувати потенційні можливості та ресурси як окремих педагогів, так і закладів у цілому; формувати інноваційний стиль педагогічного мислення як життєву потребу і професійну необхідність.

Завдання — спрямовувати діяльність педагогічних колективів на осучаснення змісту й методів освітньої діяльності; адаптувати педагогічний процес до вимог інформаційного освітнього простору; формувати готовність до інноваційних змін.

Мета «Країни online. Херсонське дошкілля» — популяризувати діяльність закладів дошкільної освіти, окремих педагогів; підняти імідж дошкілля міста серед батьків, педагогів, громадськості; обмінюватися досвідом ефективної організації освітнього процесу; організувати методичне навчання педагогів в режимі online. Завдання — сприяти професійному та особистісному розвитку педагогічних працівників; спонукати всіх учасників освітнього процесу до активної взаємодії; актуалізувати установки вихователів на цінність самореалізації в професії; стимулювати інтерес до творчості та ініціативи; підвищувати якість дошкільної освіти.

У закладі дошкільної освіти № 60 м. Миколаєва розробили методичну форму обміну досвідом роботи, яку назвали PlatforM — Платформа Методична. Це групова стимульна форма роботи, в рамках якої кожен педагог може самостійно вибрати тему професійного навчання, яке забезпечує оновлення, поповнення, систематизацію знань та мотивацію до впровадження інноваційних технологій.

Обирається загальна тема Методичної Платформи, яка може бути як вузькою, так і широкою за змістом. В рамках теми визначається тематика

освітніх локацій (від 2 до 5) та обираються педагоги-майстри, які будуть презентувати досвід впровадження інновацій в роботу з дітьми.

Програма заходу заздалегідь невідома, педагоги знають загальну тему зустрічі. Спікер заходу – на початку зустрічі оголошує тему заходу, а потім презентує структуру роботи, повідомляє про кількість освітніх локацій, представляє майстрів та їх теми. Учасники обирають локацію, яка їх зацікавила. Остання спільна локація проводиться з метою встановлення ефективності проведення заходу.

Цікавими формами роботи з педагогами міста Николаєва науково-методичний центр пропонує такі організаційні форми розвитку професійної компетентності педагогів, як: Освіторія «АПГрейд» (для вихователів); Майданчик «СпорТур» (для інструкторів з фізичного виховання); Майстерня «МайстерМуз» (для музичних керівників); Методична лабораторія «Крок» (для вихователів та вихователів-методистів); Педагогічний клуб «Майстерня успіху» (для педагогів, які мають педагогічне звання «вихователь-методист» або прагнуть до присвоєння); Платформ «Метод» (для вихователів-методистів); Наукові студії «Основа» (для педагогів); Освіторія «Хвиля» (зустрічі для керівників та педагогів, у яких є потреба з того чи того питання) тощо.

Кожна з цих організаційних форм має внутрішній план методичних заходів, тематика та зміст яких визначена педагогами міста, та основний меседж. Наприклад, основний меседж майданчику «СпорТур» — Розвиток професійної компетентності інструктора з фізичного виховання у Свободі Творчого вибору методик та заходів. У рамках Майданчика відбуватимуться п'ять заходів, які спеціалісти відвідуватимуть за бажанням, зокрема такі як: консультація, методичне об'єднання, засідання круглих столів з різних тем, авторський науково-практичний семінар, школа авторської технології.

Партнерська взаємодія

У 2019/2020 навчальному році особливу увагу слід звернути на педагогіку партнерства. Вона передбачає вміння забезпечити плідну співпрацю з дітьми та батьками на засадах взаємної довіри й поваги. Майстерність досягти балансу прав, обов'язків і відповідальності у трикутнику «дитина-педагог-батьки», де батьки – повноправні учасники освітнього процесу.

Партнерська взаємодія є потребою часу, особливо нині, коли зрештою прийшло усвідомлення, що поодиноці складно досягти вагомих результатів. Вона дає змогу досягти позитивних результатів завдяки тісній співпраці учасників освітнього процесу, інших закладів освіти, установ, органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади, громадських організацій тощо. Важливо, що при цьому всі сторони партнерства усвідомлюють відповідальність за результати співпраці. Адже партнерство базується на таких принципах, як: взаємовигідність; відкритість; добровільність; унормованість; різноманітність застосовуваних технологій.